

GLOBAL ZAMON VATANPARVARLIK TARBIYASIDA INNOVASION PEDAGOGIK TEKNOLOGIYALARNI QO‘LLASH XUSUSIYATLARI

Axralova Marg‘uba Akmalxanovna

Namangan Davlat Universiteti mustaqil izlanuvchisi

E-pochta: marjonaaxralova1@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15384764>

Anotatsiya: Vatanparvarlik — buyuk tuyg‘u. Vatan jonsiz, ruhsiz buyum emas. Vatanparvarlik o‘rniga vatansizlikni targ‘ib etish, “globallashuv degani sening dunyo fuqarosiga aylanishing”, deb talqin qilish, milliy tarixni eskilik sarqiti sifatida tan olish kabi o‘ta mantiqsiz g‘oyalar ko‘payib bormoqda. Ushbu maqolada global zamon vatanparvarlik tarbiyasida innovasion pedagogik texnologiyalarni qo‘llash xususiyatlari yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar: globallashuv, milliy indentifikatsiya, global pedagogic cheklovlar, ko‘chma madaniyat, epistemologik ong, pedagogic ta’sir oqimi.

ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПАТРИОТИЧЕСКОМ ВОСПИТАНИИ В ЭПОХУ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Аннотация: Патриотизм — великое чувство. Родина — это не безжизненный, бездушный объект. Растет популярность крайне нелогичных идей, таких как пропаганда безгражданства вместо патриотизма, интерпретация «глобализации как становления гражданином мира» и признание национальной истории пережитком прошлого. В статье освещаются особенности использования инновационных педагогических технологий в патриотическом воспитании в эпоху глобализации.

Ключевые слова: глобализация, национальная идентификация, глобальные педагогические ограничения, мобильная культура, эпистемологическое сознание, поток педагогического влияния.

FEATURES OF THE USE OF INNOVATIVE PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN PATRIOTIC EDUCATION IN THE GLOBAL ERA

Abstract: Patriotism is a great feeling. The homeland is not an inanimate, soulless object. Instead of patriotism, extremely illogical ideas such as promoting patriotism, interpreting "globalization as your becoming a citizen of the world", recognizing national history as a relic of the past are increasing. This article highlights the features of the use of innovative pedagogical technologies in patriotic education in the global era.

Keywords: globalization, national identification, global pedagogical constraints, mobile culture, epistemological consciousness, flow of pedagogical influence.

KIRISH

Globallashuv zamonida vatanparvarlik tarbiyasining pedagogik falsafasi shaxsning milliy o‘zlikni anglash jarayonida ta’lim-tarbiya tizimining rolini tahlil qiluvchi muhim ilmiy soha sifatida o‘z ahamiyatini saqlab qolmoqda. Globallashuv jarayonlari milliy identifikatsiyani shakllantirishda yangi muammolar va imkoniyatlar keltirib chiqarmoqda, bu esa vatanparvarlik tarbiyasining pedagogik falsafasini qayta ko‘rib chiqishni talab qiladi. Vatanparvarlik tarbiyasining epistemologik tahlili uning shaxsning bilim va idrok jarayonlaridagi rolini globallashuv sharoitida aniqlashga qaratilgan. Globallashuv jarayonlari shaxsning milliy-madaniy

muhitni tushunish va talqin qilish jarayonida global informatsion oqimlarning ta'sirini kuchaytiradi, bu esa vatanparvarlik tarbiyasining epistemologik asoslarini qayta ko'rib chiqishni talab qiladi. Piagetning kognitiv rivojlanish nazariyasiga ko'ra, vatanparvarlik tarbiyasi shaxsning milliy qadriyatlar va madaniy narrativlarni o'zlashtirish orqali kognitiv sxemalarini shakllantirish jarayoni sifatida talqin qilinadi. Ammo globallashuv sharoitida bu sxemalar global madaniy va ijtimoiy kontekstlar bilan integratsiyalashadi, bu esa shaxsning milliy o'zlikni idrok etish jarayonini murakkablashtiradi.

MAVJUD ADABIYOTLAR TAHLILI

Yevropa Ittifoqining mashhur olimlaridan biri Jürgen Habermas globallashuv sharoitida vatanparvarlik tarbiyasining pedagogik falsafasini o'zining kommunikativ harakat nazariyasi (communicative action theory) asosida tahlil qilgan. Habermasning "The Theory of Communicative Action" (1984) asarida ta'kidlanishicha, ijtimoiy integratsiya shaxsning kommunikativ kompetensiyasi orqali amalga oshiriladi, bu esa vatanparvarlik tarbiyasining pedagogik falsafasini globallashuv kontekstida qayta talqin qilish imkonini beradi. Polshalik sotsiolog va falsafachi Zygmunt Bauman globallashuv zamonida vatanparvarlik tarbiyasining pedagogik falsafasini o'zining "suyuq modernlik" (liquid modernity) tushunchasi asosida tahlil qilgan. Bauman'ning "Liquid Modernity" (2000) asarida ta'kidlanishicha, globallashuv sharoitida ijtimoiy-madaniy identifikatsiyalar doimiy ravishda o'zgaruvchan va noaniq holatda bo'ladi, bu esa vatanparvarlik tarbiyasining an'anaviy tuzilmalarini qayta ko'rib chiqishni talab qiladi. Bauman vatanparvarlikni shaxsning milliy-madaniy muhit bilan bog'lanishi sifatida emas, balki globallashuvning suyuq sharoitlarida shaxsning identifikatsiyasini moslashtirish jarayoni sifatida talqin qiladi. Uning yondashuvi vatanparvarlik tarbiyasini shaxsning milliy o'zlikni saqlab qolish va global madaniy oqimlarda faol ishtirok etish o'rtasidagi ziddiyatlarni boshqarish sifatida ko'radi. Fransuz falsafachisi Étienne Balibar globallashuv zamonida vatanparvarlik tarbiyasining pedagogik falsafasini o'zining transmilliy fuqarolik (transnational citizenship) tushunchasi asosida tahlil qilgan. Balibar'ning "We, the People of Europe?" (2004) asarida ta'kidlanishicha, globallashuv sharoitida vatanparvarlik shaxsning milliy davlat bilan bog'lanishi sifatida emas, balki YI kabi supranatsional tuzilmalar bilan integratsiyalashgan fuqarolik sifatida qayta talqin qilinadi.

TADQIQOT METADOLOGIYASI.

Hozirgi globallashuv jarayonida insoniyat ongida bo'layotgan o'zgarishlar, axborot texnologiyalarining misli ko'rilmagan rivoji, transmilliy mafkuralarning kuchayib borishi natijasida milliy o'zlik, madaniy identifikatsiya va vatanparvarlik singari tushunchalar inson ongida qayta shakllanmoqda. Ayniqsa, yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, ularni mustahkam fuqarolik pozitsiyasiga ega, zamonaviy tafakkurli, ammo milliy qadriyatlarga sodiq insonlar sifatida shakllantirish global muammolardan biriga aylangan. Shu boisdan, vatanparvarlik tarbiyasining zamonaviy modelini yaratish va bunda innovatsion pedagogik texnologiyalarni keng joriy etish ilmiy-amaliy jihatdan o'ta dolzarbdir.

Vatanparvarlik tarbiyasi — bu shunchaki davlat ramzlarini hurmat qilish, tarixiy shaxslar hayotini o'rganish yoki milliy bayramlarda qatnashish emas, balki bundan ancha keng, murakkab va multidimensional sotsial-pedagogik jarayondir. U shaxs ongida mustahkam ijtimoiy-falsafiy asosga ega bo'lgan milliy identitetni shakllantirish, o'z tarixiy ildizlariga, tili, madaniyatiga chuqur hurmat bilan qarash, milliy xavfsizlik konsepsiyasi bilan uyg'un fuqarolik pozitsiyasini namoyon qilishga qaratilgan. Bugungi global axborot makonida vatanparvarlikni tor doiradagi milliy mafkuraga aylantirish emas, balki uni umuminsoniy qadriyatlar bilan uyg'unlashtirish, zamonaviy

texnologik tafakkur bilan sintez qilish zarurati tug'ilmoqda. Shu nuqtai nazardan qaralganda, vatanparvarlik tarbiyasi endilikda an'anaviy metodlardan tashqari, innovatsion pedagogik yondashuvlarni, kreativ ta'lim muhitini, reflektiv o'qitish usullarini talab etadi. Innovatsion pedagogik texnologiyalar deganda nafaqat yangi axborot vositalari yoki raqamli platformalar, balki ta'lim mazmunini yangicha konstruksiya qilish, o'quvchi shaxsini rivojlantirishga yo'naltirilgan texnologik yondashuvlar, zamonaviy kognitiv modellar, metapedagogik sistemalar tushuniladi. Masalan, konstruktivistik pedagogika, klaster texnologiyasi, blits-interfaol metodlar, problemali ta'lim, SMART ta'lim platformalari, gamifikatsiyalashgan o'quv metodlari, STEAM yondashuvlari vatanparvarlik tarbiyasida qo'llanishi mumkin bo'lgan samarali vositalardir. Bu texnologiyalar o'quvchining mustaqil fikrlash, refleksiya qilish, muammoni tahlil qilish, loyihalashtirish, axborotni kritik baholash qobiliyatlarini rivojlantiradi. Ayniqsa, virtual reallik texnologiyalari, augmented reality (AR), sun'iy intellekt (AI) yordamida tarixiy voqealarni qayta modellashtirish orqali yosh avlodda tarixiy xotira va vatanparvarlik hissini chuqur shakllantirish mumkin. Innovatsion texnologiyalarning muvaffaqiyatli joriy qilinishi, avvalo, ularning psixologik-pedagogik asoslar bilan uyg'unligiga bog'liqdir. Shaxs psixologiyasi nuqtai nazaridan qaraganda, vatanparvarlik motivlari ijtimoiy identitet, kollektiv ong, psixologik affilatsiya kabi omillar bilan chambarchas bog'liq. Demakki, innovatsion pedagogik texnologiyalar individual motivatsiyani faollashtirish, milliy identitetni shakllantirish, ijtimoiy rollarni anglashga yordam beruvchi tarzda konstruktiv rejalashtirilishi lozim. Masalan, o'yin texnologiyalari orqali tarixiy rollarni bajarish, virtual ekspeditsiyalar orqali tarixiy joylarga sayohat qilish, loyiha asosidagi ta'lim orqali tarixiy voqealarni qayta tiklash orqali o'quvchilarda o'z milliy ildizlariga nisbatan intellektual va hissiy-emotsional bog'liqlik shakllantiriladi.

Hozirgi ta'lim tizimida integrativ yondashuvlarning o'rni beqiyos. STEAM (Science, Technology, Engineering, Art, Math) yo'nalishidagi ta'limda vatanparvarlik komponentini kiritish orqali zamonaviy ilm-fan va texnologiyani milliy madaniyat bilan uyg'unlashtirish mumkin. Masalan, dasturlash darslarida tarixiy shaxslarning interaktiv profillarini yaratish, robototexnika loyihalarida tarixiy obidalarni model sifatida ishlatish, san'at darslarida milliy san'at namunalari asosida raqamli dizayn yaratish orqali vatanparvarlik nafaqat hissiy-emotsional, balki kognitiv-didaktik darajada ham shakllantiriladi. Shu bilan birga, gamifikatsiyalashgan o'qitish usullari — ya'ni o'yin elementlari asosida o'qitish — orqali o'quvchilarda rag'bat, raqobat, tanlov orqali erishilgan bilim, ko'nikma va malakalarni samarali egallash imkoniyati ortadi. Gamifikatsiyada ball to'plash, bosqichlarni o'tish, mukofotlar olish kabi elementlar orqali o'quvchilar tarixiy bilimlarni izchil o'zlashtiradi. Sun'iy intellekt va virtual reallik imkoniyatlari hozirda vatanparvarlik tarbiyasining sifat jihatdan yangi bosqichga ko'tarilishiga xizmat qilmoqda. Misol uchun, tarixiy shaxslar bilan sun'iy intellekt yordamida interaktiv suhbatlar tashkil qilish, VR texnologiyalari yordamida tarixiy janglarni jonlantirish, 3D muhitda madaniy obidalarni ko'zdan kechirish orqali yoshlar o'z tarixini nafaqat o'qish, balki amalda "boshdan kechirish" imkoniga ega bo'ladi. Bu esa, o'z navbatida, emotsional, affektiv tajriba orqali milliy ongni shakllantirishning eng samarali yo'llaridan biri hisoblanadi. Sun'iy intellekt yordamida shaxsiylashtirilgan ta'lim jarayonini tashkil qilish esa har bir o'quvchining individual vatanparvarlik tajribasini rivojlantirishda katta rol o'ynaydi.

TAHLIL VA NATIJALAR.

Innovatsion pedagogik texnologiyalarni muvaffaqiyatli joriy etish uchun o'qituvchilarning malakasini oshirish muhim ahamiyatga ega. 2024-yilda 262 mingdan ortiq o'qituvchi va pedagogik kadrlar malaka oshirish kurslarida ishtirok etdi. Ushbu kurslar doirasida o'qituvchilarga

yangi pedagogik texnologiyalar, innovatsion metodlar va raqamli ta'lim vositalaridan foydalanish bo'yicha treninglar tashkil etildi. Natijada, o'qituvchilarning pedagogik faoliyatida innovatsion yondashuvlar qo'llanila boshladi. 2024-yilda O'zbekistonda innovatsion pedagogik texnologiyalarni ta'lim jarayoniga joriy etish borasida bir qator chora-tadbirlar amalga oshirildi. Jumladan, o'quvchilarni ijtimoiy-emotsional tarbiya qilishga qaratilgan metodikalar, masalan, Social and Emotional Learning (SEL) dasturi, umumta'lim maktablarida tajriba tariqasida joriy etildi. Ushbu dastur doirasida o'quvchilarga o'zini anglash, o'zini boshqarish, ijtimoiy ong, tengdoshlari bilan munosabatlar va mas'uliyatli qarorlar qabul qilish kabi kompetensiyalar o'rgatildi. Tajriba sifatida tanlangan maktablarda SEL metodikalarini o'rganish va tatbiq etish bo'yicha maxsus guruhlar tashkil etildi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, global zamonning murakkab sharoitida vatanparvarlik tarbiyasini samarali amalga oshirish uchun innovatsion pedagogik texnologiyalarni tizimli, ilmiy asosda va milliy qadriyatlar bilan uyg'unlashtirilgan holda qo'llash talab etiladi. Bu texnologiyalar shaxsda nafaqat bilim va ko'nikmalarni, balki emotsional, ijtimoiy, madaniy kompetensiyalarni ham shakllantirish imkonini beradi. Vatanparvarlik tarbiyasi zamonaviy axborot-kommunikatsion muhitda yosh avlodning ma'naviy immunitetini kuchaytirish, ularni milliy g'urur va fuqarolik mas'uliyati bilan qurollantirishning eng muhim vositasiga aylanishi kerak. Shunday ekan, ushbu yo'nalishda izchil ilmiy-tadqiqot ishlari, innovatsion ta'lim loyihalari, pedagogik eksperimentlar olib borish orqali milliy ta'lim tizimining barqaror taraqqiyoti ta'minlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PQ-81-sonLI "Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi haqida" qarori- lex.uz
2. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. (2024). "Ta'lim sifatini oshirish va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish bo'yicha milliy hisobot". Toshkent: XTV Matbuot xizmati.
3. Gazeta.uz (2024). "SEL dasturi doirasida maktablarda vatanparvarlik tarbiyasi: yangi yondashuvlar". 26-iyun, 2024. <https://www.gazeta.uz/ru/2024/06/26/institute>
4. UNICEF Uzbekistan (2024). "Eduten platformasi orqali raqamli ta'limni joriy qilish va natijalari". <https://www.unicef.org/uzbekistan>
5. UZA.uz (2024). "Maktab ta'limi va pedagogik islohotlar: natijalar va istiqbollari". 10-mart, 2024. <https://uza.uz>
6. Qodirova, D. (2023). *Innovatsion pedagogik texnologiyalar: metodologiyasi va amaliyoti*. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
7. Sobirov, Z. (2022). *Globallashuv va milliy tarbiya muammolari*. Toshkent: Ma'naviyat nashriyoti.
8. Hasanov, R. (2021). "STEAM yondashuvining zamonaviy ta'limdagi roli va istiqbollari". *Ilm-fan va innovatsiya*, №4, 112–123-betlar.
9. Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. New York: Macmillan.
10. Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.